

DE NOODZAAK VAN EEN GOED VERHAAL

J. Walter

Niet iedereen staat altijd even positief tegenover het soortenbeleid. Het wordt wel eens afgedaan als het 'gezeur over die paar soorten'. Zeker als die soorten er ook nog eens voor zorgen dat economische ontwikkelingen niet kunnen doorgaan. Hoon en spot zijn het gevolg. Daarom zal de natuurbescherming met een goed verhaal moeten komen over het hoe en waarom van soortenbescherming.

In de samenleving bestaat ten aanzien van het soortenbeleid een ambivalentie. Aan de ene kant worden inspanningen ter bescherming van de ooievaar of zeehond toegejuicht. Publieksacties door Vogelbescherming of Lenie 't Hart kunnen rekenen op grote financiële bijdragen vanuit de samenleving. De inzet van Greenpeace voor de bescherming van dolfijnen, en van het WNF voor de tijger vinden grote bijval. Men voelt zich betrokken bij soorten, vooral als die door hun 'aaibaarheid' tot de verbeelding spreken. Soorten 'concretiseren' de natuur, in hen wordt 'de natuur' zichtbaar. En in het individuele dier wordt de kwetsbaarheid van de natuur zichtbaar, zelfs 'voelbaar'. Kortom, concrete soorten vormen een goede ambassadeursfunctie voor het natuurbeleid.

Anderzijds vormt het soortenbeleid c.q. de aandacht voor een bepaalde soort, een valkuil voor het natuurbeleid. Recent hebben de acties voor het behoud van de hamster/korenwolf, duinhagedis of zeggekorfslak geleid tot spot en verontwaardiging. Er werd niet alleen lacherig gedaan over de inspanningen van natuurbeschermers, die voor het voortbestaan van (populaties van) deze soorten opkwamen. Deze acties leidden ook tot heftige kritiek 'omdat het toch van de zotte is dat omwille van zo'n paar beestjes bouwprojecten en dergelijke worden gefrustreerd'.

Speciale verantwoordelijkheid

Deze 'zwakke' positie heeft het soortenbeleid voor een deel te wijten aan haar plaats binnen het natuurbeleid. In het afgelopen decennium kreeg het op eco-systemen gerichte beleid binnen het

totale natuurbeleid een dominante plek. Bestuurders gaven veel aandacht aan gebiedsgericht beleid en natuurontwikkelaars spraken nogal eens laatdunkend over 'tuinieren' wanneer het om soorten ging. Ook zijn er gevallen bekend dat actiegroepen planten- en diersoorten geheel onterecht inzetten als pressiemiddel. Nadat bleek dat die soorten helemaal niet in de betreffende terreinen voorkwamen, kwam de soortbescherming in een kwaad daglicht te staan.

Maar de tweederangs plek van het soortenbeleid komt deels ook doordat het soortenbeleid onvoldoende met klem van argumenten voor het voetlicht is gebracht en verdedigd. Het gaat in zeer veel gevallen immers niet om dat ene hagedisje of dat ene slakje. Het gaat erom dat het voorkomen van die soort op die plek duidt op de aanwezigheid van een bijzonder biotoop, op bijzondere milieucondities, op specifieke biotische en abiotische omstandigheden, op voldoende rust en ruimte. Die achterliggende motieven moeten goed worden getoond en uitgelegd. Informatieve artikelen in de (lokale) pers en andere media, lezingen, voorlichtingsbijeenkomsten, excursies en andere, vooral op beleving gerichte, buitenactiviteiten zijn nodig voor het verkrijgen van elementaire kennis, voor het kweken van begrip, het opwekken van betrokkenheid en van het gevoel van medeverantwoordelijkheid.

Een formele verwijzing naar het feit dat een soort op een nationale of internationale Rode Lijst voorkomt volstaat niet, al dient een dergelijk argument zeker ook te worden benut. Het rijk heeft op dit punt wel een speciale verantwoordelijkheid. Het opnemen van

een soort op een Rode Lijst mag voor de overheid geen dode letter betekenen. Het rijk heeft op dit terrein een voorbeeldfunctie te vervullen. Wat kan de overheid immers van de burgers verwachten wanneer de overheid zich weinig gelegen zou laten aan haar eigen Rode Lijsten? Als de overheid op dit punt haar rug recht houdt zal zij de samenleving ook moeten uitleggen waarom zij dat doet. Een bewindspersoon die beargumenteerd het voortbestaan van een soort laat prevaleren boven andere belangen geeft naar de samenleving een duidelijk signaal af. Maar ook de rol van de andere overheden is bij dit alles van belang. Zij kunnen de samenleving laten zien dat het voorkomen van bepaalde soorten door hen serieus genomen wordt en dat zij daaraan consequenties verbinden. Dat kan ook door het bieden van compensatie of alternatieven. Maar de boodschap is ook in dat geval duidelijk.

Ethisch appèl

Voor de overheid als bewaker van het collectieve goed – en natuur is een collectief goed – speelt nog het ethisch argument van de 'intrinsic waarde': wij mensen hebben niet het recht om soorten te laten uitsterven. Wij hebben niet het alleenrecht op deze aarde. Ook andere soorten dan de mens hebben recht op (voort-)bestaan en dat vergt het bieden van ruimte aan andere dieren en plantensoorten. In wezen geldt dit argument niet alleen voor de overheid. Het is een ethisch appèl op iedereen om zijn eigen belangen tegen die van anderen c.q. andere levende wezens af te wegen. Dat wil niet zeggen 'dat we niks mogen', maar wel dat we waar andere soorten dan de mens in het geding zijn – en zeker wanneer het soorten zijn die er slecht voor staan – terughoudend moeten zijn in onze claims op de wereld om ons heen. Bovendien gaat het niet aan om ons wel druk te maken over de Japanse walvissenvangst, het doden van olifanten en neushoorns in Afrika of de vernietiging van het biotoop van honderden soorten als gevolg van het kappen van het tropenbos in Zuid-Amerika, wanneer we zelf geen levensmogelijkheden bieden aan de dieren en planten, die op óns grondgebied voorkomen.

Begrijpelijke taal

Het is psychologisch gewoon slim om bij het bepleiten van het natuurbelang vooral 'aajibare soorten' in te zetten. Ook de reclamewereld zet goed-ogende exemplaren van het menselijk ras in bij de verkoop van auto's of wasmiddelen. Maar anders dan daar het geval is gaat het bij het soortenbeleid wél om de achterliggende argumenten en ethische motieven. Die zullen heel expliciet en in een voor allen begrijpelijke taal moeten worden uitgelegd. Er is op dit terrein nog een wereld te winnen!

J. Walter is redacteur van het Vakblad Natuurbeheer en werkt bij het EC-LNV.

HERSTELPLAN LEEFGEBIEDEN OTTER (1989)

In Noordwest-Overijssel en Zuid-Friesland is de situatie wat betreft waterkwaliteit, inrichting van het leefgebied, verkeersveiligheid en relatie met de visserij zodanig dat daar in juli 2002 zeven otters zijn uitgezet. Foto: H. Dekker.

In juni 1989 presenteerde de toenmalige minister van Landbouw en Visserij (nog geen Natuurbeheer in de naam) het 'Herstelplan leefgebieden otter', onder de titel 'De otter in perspectief; een perspectief voor de otter'. Met deze titel werd aangegeven dat het ging om het herstel van het zoetwater- en overmilieu als leefgebied van 'het zeehondje van het zoete water'. Het plan werd gepresenteerd als een actieplan dat in concreto aangaf wat in de looptijd (1989 – 1997) onder verantwoordelijkheid van L(N)V zou worden gedaan. Voor maatregelen, waarvoor anderen verantwoordelijkheid dragen (waterkwaliteit en waterkwantiteit, oeververdediging en beheer, e.d.) werd een beroep gedaan op Verkeer en Waterstaat, VROM, provincies, waterschappen en anderen.

Het herstel van het otterkerngebied Zuid-Friesland met onder meer de Oude Venen en Noordwest Overijssel, kreeg prioriteit. Maatregelen zouden worden getroffen op het gebied van otterreservaten en -refugia, ottervriendelijke oeverstructuren, verbetering waterkwaliteit en -beheer, verstel verbindingswegen, tegengaan van niet-natuurlijke doodsoorzaken (verkeer, visfinken) en verstoring, voorlichting en educatie. Stichting Otterstation Nederland kreeg een belangrijke taak op het gebied van onderzoek, voorlichting en repopulatie/herintroductie.

Landelijk gezien is het herstel van leefgebieden nog onvoldoende, met name wat betreft oppervlakte van geschikte en veilige leefgebieden en de waterkwaliteit. Dat geldt niet voor de uitvoering in Noordwest-Overijssel en Zuid-Friesland. Daar is de situatie wat betreft waterkwaliteit, inrichting van het leefgebied, verkeersveiligheid en relatie met de visserij zodanig dat daar in juli 2002 zeven otters zijn uitgezet. Het is de bedoeling dat in totaal veertig otters in vier jaar worden uitgezet. De verwachting is dat ook andere dieren zoals de noordse woelmuis, waterspitsmuis, grote vuurvlieder, groene glazenmaker, ringslang, heikikker en de das van de genomen maatregelen profiteren.